

Zaak C-178/21

Samenvatting van het verzoek om een prejudiciële beslissing overeenkomstig artikel 98, lid 1, van het Reglement voor de procesvoering van het Hof van Justitie

Datum van indiening:

22 maart 2021

Verwijzende rechter:

Landgericht Ravensburg (Duitsland)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

9 maart 2021

Verzoekende partijen:

GL

DV

UK

Verwerende partijen:

Volkswagen AG

Audi AG

Audi AG

Voorwerp van het hoofdgeding

Manipulatie-instrumenten in dieselloftuigen – Schadevergoeding – Verrekening van gebruiksvoordelen voor het werkelijke gebruik van het motorvoertuig – Verwijzingsbevoegdheid van een alleensprekende rechter

Voorwerp en rechtsgrondslag van de verwijzingsbeslissing

Uitlegging van het Unierecht, artikel 267 VWEU

Prejudiciële vragen

- 1) Hebben artikel 18, lid 1, artikel 26, lid 1, en artikel 46 van richtlijn 2007/46/EG, juncto artikel 5, lid 2, van verordening (EG) nr. 715/2007 ook ten doel de belangen van individuele kopers van motorvoertuigen te beschermen?

Zo ja:

- 2) Behoort daartoe ook het belang van een individuele koper van een voertuig dat hij geen voertuig koopt dat niet in overeenstemming is met de vereisten van het Unierecht, in het bijzonder een voertuig dat is uitgerust met een verboden manipulatie-instrument als bedoeld in artikel 5, lid 2, van verordening (EG) nr. 715/2007?

Ongeacht de beantwoording van de eerste en tweede prejudiciële vraag:

- 3) Is het onverenigbaar met Unierecht dat een koper, die ongewild een voertuig heeft gekocht dat door de fabrikant met een in artikel 5, lid 2, van verordening (EG) nr. 715/2007 bedoeld verboden manipulatie-instrument in het verkeer is gebracht, jegens de fabrikant civielrechtelijke aanspraken op schadevergoeding wegens onrechtmatige daad, in het bijzonder ook een aanspraak op terugbetaling van de voor het voertuig betaalde aankoopprijs tegen gelijktijdige afgifte en eigendomsoverdracht van het voertuig, enkel geldend kan maken in het uitzonderingsgeval dat de fabrikant met opzet en in strijd met de goede zeden heeft gehandeld?

Zo ja:

- 4) Vereist het Unierecht dat bij elk geval van verwijtbaar (nalatig of opzettelijk) handelen door de fabrikant van het voertuig met betrekking tot het in het verkeer brengen van een voertuig dat is uitgerust met een in artikel 5, lid 2, van verordening (EG) nr. 715/2007 bedoeld verboden manipulatie-instrument, vaststaat dat de koper van het voertuig jegens de fabrikant een civielrechtelijke aanspraak op schadevergoeding heeft wegens onrechtmatige daad?

Ongeacht de beantwoording van de eerste tot en met vierde prejudiciële vraag:

- 5) Is het onverenigbaar met Unierecht dat volgens nationaal recht de koper van het voertuig een gebruiksvoordeel voor het werkelijke gebruik van het voertuig moet laten verrekenen, wanneer hij bij wege van een vordering tot schadevergoeding wegens onrechtmatige daad van de fabrikant, tegen gelijktijdige afgifte en eigendomsoverdracht van het voertuig, de terugbetaling verlangt van de aankoopprijs van een voertuig dat met een in artikel 5, lid 2, van verordening (EG) nr. 715/2007 bedoeld verboden manipulatie-instrument in het verkeer is gebracht?

Zo nee:

- 6) Is het onverenigbaar met Unierecht dat dit gebruiksvoordeel wordt berekend op basis van de totale aankoop prijs, zonder aftrek van de waardevermindering van het voertuig als gevolg van de uitrusting met een verboden manipulatie-instrument en/of gelet op feit dat de koper het gebruik van een voertuig dat niet in overeenstemming met het Unierecht is niet heeft gewild?

Ongeacht de beantwoording van de eerste tot en met zesde prejudiciële vraag:

- 7) Is § 348, lid 3, punt 2, ZPO [Zivilprozessordnung (wetboek van burgerlijke rechtsvordering)], voor zover deze bepaling ook betrekking heeft op verwijzingsbeslissingen als bedoeld in artikel 267, tweede alinea, VWEU, onverenigbaar met de verwijzingsbevoegdheid waarover nationale rechterlijke instanties beschikken op grond van artikel 267, tweede alinea, VWEU, en moet die bepaling dus met betrekking tot het geven van verwijzingsbeslissingen buiten toepassing worden gelaten?

Aangevoerde bepalingen van Unierecht

Richtlijn 2007/46/EG van het Europees Parlement en de Raad van 5 september 2007 tot vaststelling van een kader voor de goedkeuring van motorvoertuigen en aanhangwagens daarvan en van systemen, onderdelen en technische eenheden die voor dergelijke voertuigen zijn bestemd (kaderrichtlijn) (PB 2007, L 263, blz. 1), met name artikel 18, lid 1, artikel 26, lid 1, en artikel 46

Verordening (EG) nr. 715/2007 van het Europees Parlement en de Raad van 20 juni 2007 betreffende de typegoedkeuring van motorvoertuigen met betrekking tot emissies van lichte personen- en bedrijfsvoertuigen (Euro 5 en Euro 6) en de toegang tot reparatie- en onderhoudsinformatie (PB 2007, L 171, blz. 1), met name artikel 5, lid 2

Aangevoerde nationale bepalingen

Bürgerliches Gesetzbuch (burgerlijk wetboek; hierna: „BGB”), met name § 823, lid 2 (schadevergoedingsplicht bij schending van een voorschrift waarbij rechtsbescherming wordt verleend), en § 826 (schadevergoedingsplicht in het geval van schade veroorzaakt door een opzettelijke en wederrechtelijke handeling)

Zivilprozessordnung (wetboek van burgerlijke rechtsvordering; hierna: „ZPO”), met name §§ 348 en 348a (bevoegdheid van de alleensprekende rechter)

Grundgesetz (grondwet; hierna: „GG”), met name artikel 101, lid 1, tweede volzin (recht op toegang tot de bij de wet aangewezen rechter)

Korte uiteenzetting van de feiten en van de procedure

- 1 Aan de onderhavige prejudiciële verwijzing liggen drie verschillende feitelijke situaties ten grondslag.
- 2 In het eerste geval heeft verzoeker op 16 september 2016 bij een autodealer een tweedehands voertuig gekocht voor de prijs van 31 800 EUR. Het betrof een Audi A5 Cabrio 2.0 TDI Quattro S line met een door verweerster geproduceerde Euro 5-dieselmotor EA 189. Het voertuig was uitgerust met software die de toepassing van de „New European Driving Cycle” (nieuwe Europese rijcyclus, NEDC) op de testbank herkent en dan omschakelt naar een uitlaatgasrecirculatiemodus met een lage stikstofuitstoot. Buiten de testbank, daarentegen, schakelt het om naar een uitlaatgasrecirculatiemodus waarin de stikstofuitstoot hoger is en boven de grenswaarden van de Euro 5-norm ligt.
- 3 Op 15 oktober 2015 heeft de bevoegde Duitse instantie verweerster opgedragen de hierboven beschreven software te verwijderen. Verweerster heeft op 25 november 2015 publiekelijk bekend gemaakt dat zij updates gaat uitvoeren waardoor de omstreden software wordt verwijderd uit de betrokken voertuigen met een EA 189-motor. De update is door de bevoegde instantie vrijgegeven en op 12 juli 2016 in het voertuig geïnstalleerd, dus nog voordat verzoeker het voertuig had gekocht.
- 4 Vaststaat dat na de update een zogenaamd „thermovenster” (het reduceren van de uitlaatgasrecirculatie naargelang van de buitentemperatuur) in het voertuig is ingesteld, wat leidt tot een hogere uitstoot van NO_x (stikstofdioxide). Verzoeker stelt dat de uitlaatgasrecirculatie vanaf +20 °C wordt gereduceerd, terwijl verweerster geen concrete temperatuurdrempel noemt.
- 5 Op 17 juli 2019 heeft verzoeker het voertuig voor 19 500 EUR verkocht. Verzoeker vordert schadevergoeding ten bedrage van 8 172,51 EUR, aangezien verweerster hem met opzet en in strijd met de goede zeden heeft misleid. Dit bedrag is berekend op grond van het verschil tussen de aankoop- en de verkoopprijs (31 800 EUR – 19 500 EUR = 12 300 EUR) verminderd met een gebruiksvergoeding van 4 127,49 EUR voor de 31 086 kilometers die verzoeker heeft gereden.
- 6 Verweerster concludeert tot afwijzing van de vordering. Verweerster stelt dat het thermovenster noodzakelijk is ter bescherming van de motor en voor de veilige werking van het voertuig. Subsidiair voert zij aan dat het toepassen van een thermovenster niet kan worden aangemerkt als een handeling die in strijd is met de goede zeden. Voorts is verweerster van mening dat verzoeker geen aanspraak maakt op schadevergoeding enkel wegens wederverkoop en dat verzoeker het voertuig ook niet wegens de uitrusting met het manipulatie-instrument tegen een lagere prijs had hoeven door te verkopen. Bovendien voert verweerster aan dat sprake is van verjaring.

- 7 Ook in het tweede geval was het betrokken voertuig – een Audi Q7 Quattro S line met een Euro 5-dieselmotor – uitgerust met een zogenoemd „thermovenster”, wat leidt tot een hogere uitstoot van stikstofdioxide. Verzoeker heeft het voertuig met een kilometerstand van 108 781 km bij koopovereenkomst van 3 maart 2017 voor 30 150,42 EUR netto bij een autodealer gekocht.
- 8 Verzoeker stelt dat het voertuig met een verboden manipulatie-instrument als bedoeld in artikel 3, punt 10, juncto artikel 5, lid 2, eerste volzin, van verordening nr. 715/2007, in het verkeer is gebracht en dat verweerster hem met opzet en in strijd met de goede zeden heeft misleid en schade heeft berokkend. Hij vordert uit dien hoofde schadevergoeding ten belope van de betaalde netto-aankoopprijs van 30 150,42 EUR verminderd met een naar goedgevoelen van de rechter vastgestelde compensatie voor het gebruik van het voertuig, maximaal echter 9 798,01 EUR, tegen gelijktijdige eigendomsoverdracht en afgifte van het voertuig.
- 9 Verweerster concludeert tot afwijzing van de vordering. Het reduceren van de uitlaatgasrecirculatie bij lagere buitentemperaturen was in overeenstemming met de geldende stand van de techniek ten tijde van het in het verkeer brengen en noodzakelijk ter bescherming van de motor. Subsidiair voert verweerster aan dat haar handelen niet in strijd met de goede zeden kan worden geacht, aangezien zij verzoeker in ieder geval niet bewust heeft misleid omdat de wetgeving met betrekking tot de uitzonderingsbepaling van artikel 5, lid 2, tweede volzin, onder a), van verordening nr. 715/2007 niet eenduidig was. Bovendien heeft verzoeker geen schade geleden, aangezien het voertuig te allen tijde bruikbaar was en niet is gebleken dat de waarde ervan is verminderd.
- 10 Het derde geval betreft eveneens een voertuig met een Euro 5-dieselmotor (Audi A6 Avant 3.0 TDI Multitronic) en een thermovenster. Verzoeker heeft het voertuig, met een kilometerstand van 109 460 km, op 8 december 2015 voor 24 580 EUR gekocht.
- 11 Verzoeker stelt dat verweerster door het in het verkeer brengen van het voertuig met een verboden manipulatie-instrument hem met opzet en in strijd met de goede zeden heeft misleid en schade heeft berokkend. Uit dien hoofde vordert hij schadevergoeding ten belope van de betaalde bruto-aankoopprijs van 24 580 EUR met verrekening van een vergoeding voor het gebruik van het voertuig, die resulteert uit de volgende formule: $75 \% \times \text{aankoopprijs} \times (\text{kilometerstand op het tijdstip van de mondelinge behandeling} \div (\text{het door de rechter vastgestelde totale aantal gereden kilometers} \div (\text{het door de rechter vastgestelde totale aantal gereden kilometers} - \text{kilometerstand ten tijde van de aankoop})))$, tegen gelijktijdige afgifte en eigendomsoverdracht van het voertuig. Ter motivering van het feit dat de gebruiksvergoeding op een aandeel van 75 % van de aankoopprijs is gebaseerd voert hij aan dat de aankoopprijs wegens de uitrusting met het manipulatie-instrument te hoog was.
- 12 Verweerster concludeert tot afwijzing van de vordering. Met dezelfde argumenten als in het tweede geding ontkent zij dat aan de voorwaarden voor

schadevergoeding is voldaan. Met betrekking tot het gebruiksvoordeel is verweerster van mening dat dit op basis van de bruto-aankoopprijs moet worden berekend.

Korte uiteenzetting van de motivering van de verwijzing

- 13 Eerste tot en met vierde vraag: De uiteenzettingen van de verwijzende rechter met betrekking tot de eerste tot en met de vierde vraag komen in wezen overeen met die met betrekking tot de eerste tot en met de vierde vraag van het verzoek om een prejudiciële beslissing in zaak C-100/21 (zie in dit verband de punten 12-24 van de samenvatting daarvan).
- 14 Volgens de verwijzende rechter is sprake van een potentiële schadevergoedingsaanspraak van iedere verzoeker jegens de betrokken verweerster op grond van § 823, lid 2, BGB, indien de eerste en tweede prejudiciële vraag en/of de derde en vierde prejudiciële vraag bevestigend worden beantwoord. In de onderhavige zaken zijn er sterke aanwijzingen dat een dergelijke aanspraak bestaat.
- 15 In aanvulling daarop zet de verwijzende rechter uiteen dat sprake is van schuld van verweerster. Voor schuld geldt immers een objectieve zorgvuldigheidsmaatstaf en bestaat de plicht zich te informeren over geldende wettelijke regelingen. De schuldenaar draagt in beginsel zelf het risico van een foutieve beoordeling van de juridische situatie. De respectieve verweersters moesten er namelijk rekening mee houden dat hun rechtsopvatting met betrekking tot het thermovenster niet juist is. Volgens de rechtspraak handelt een schuldenaar in de regel reeds nalatig wanneer duidelijk is dat hij zich beweegt op de grens van wat rechtens toelaatbaar is, waarbij hij erop bedacht moet zijn dat de beoordeling van de juridische toelaatbaarheid van het gedrag in kwestie afwijkt van zijn eigen inschatting ervan. De schuldenaar mag het risico van een twijfelachtige juridische situatie niet op de schuldeiser afwentelen. In de onderhavige gevallen kan dus sprake zijn van nalatig handelen, zelfs indien de bevoegde instantie de typegoedkeuring voor een voertuigmodel heeft verleend of een software-update heeft goedgekeurd en later blijkt dat niet aan de daarvoor geldende wettelijke voorwaarden is voldaan.
- 16 Vijfde en zesde vraag: Indien verweerster in beginsel aansprakelijk is, rijst in het tweede en derde geval de vraag of en in welke mate het door de betrokken verzoeker gevorderde gebruiksvoordeel in mindering moet worden gebracht op de schadevergoeding. De uiteenzettingen met betrekking tot de vijfde en zesde vraag komen overeen met die met betrekking tot de vijfde en zesde vraag van het verzoek om een prejudiciële beslissing in zaak C-100/21 (zie in dit verband de punten 25-28 van de samenvatting daarvan).
- 17 Indien de vijfde vraag bevestigend wordt beantwoord, hoeven de verzoekers in het tweede en derde geval geen gebruiksvoordeel te laten verrekenen. Indien de zesde vraag bevestigend wordt beantwoord, zou een waardevermindering van de

voertuigen als gevolg van de uitrusting met een verboden manipulatie-instrument moeten worden berekend of geschat en van de verkoopwaarde moeten worden afgetrokken. Het te verrekenen gebruiksvoordeel voor de gereden kilometers zou dan op deze verminderde waarde moeten worden gebaseerd.

- 18 Zevende vraag: Net als de zevende vraag van de prejudiciële verwijzing in zaak C-100/21 betreft deze vraag de bevoegdheid van de alleensprekende rechter om te verzoeken om een prejudiciële beslissing (zie in dit verband ook de punten 30- 36 van de samenvatting van de prejudiciële verwijzing in zaak C-100/21).
- 19 De verwijzende rechter merkt op dat de in het onderhavige geding bevoegde „originair” alleensprekende rechter overeenkomstig § 348, lid 3, punt 2, ZPO in het geval van principiële betekenis van de zaak verplicht is om de zaak voor een beslissing over de verwijzing [naar de meervoudige kamer] voor te leggen aan de kamer, die vervolgens moet beslissen of zij het rechtsgeding overneemt. In de nationale rechtspraak en rechtsleer heerst de opvatting dat een zaak principiële betekenis heeft wanneer het Hof op grond van artikel 267 VWEU kan worden verzocht om een prejudiciële beslissing. De alleensprekende rechter heeft daarbij geen beoordelingsvrijheid. In de rechtspraak en de rechtsleer wordt de niet-naleving van § 348, lid 3, ZPO beschouwd als schending van het grondwettelijke beginsel van de bij wet aangewezen rechter, als bedoeld in artikel 101, lid 1, tweede volzin, GG. Indien deze mening wordt gevolgd, zou de alleensprekende rechter in het onderhavige geding niet als bij de wet aangewezen rechter hebben beslist.
- 20 Aangezien de verwijzende rechter daarentegen van oordeel is dat volgens het Unierecht onmiskenbaar sprake is van verwijzingsbevoegdheid van de alleensprekende rechter, acht hij het noodzakelijk dat de voorrang van artikel 267, tweede alinea, VWEU op § 349, lid 3, punt 2, ZPO door het Hof wordt vastgesteld.
- 21 Deze prejudiciële vraag is namelijk ook van belang voor een groot aantal andere bij alleensprekende rechters aanhangige zaken, waarin voertuigeigenaars wegens de uitrusting van het voertuig met een manipulatie-instrument schadevergoeding vorderen van de fabrikant. Indien de alleensprekende rechter in deze gevallen de zaak overeenkomstig § 348, lid 3, punt 2, ZPO telkens aan de kamer moet voorleggen voor een beslissing over de verwijzing ervan [naar de meervoudige kamer] voordat kan worden verzocht om een prejudiciële beslissing, zou misschien nooit om een prejudiciële beslissing van het Hof worden verzocht, omdat de kamer om doelmatigheidsredenen van een prejudiciële verwijzing zou kunnen afzien. De kamer zou bijvoorbeeld een prejudiciële verwijzing kunnen weigeren met de overweging dat het Bundesgerichtshof (hoogste federale rechter in burgerlijke en strafzaken, Duitsland) als laatste instantie gehouden is om op grond van artikel 267, derde alinea, VWEU te verzoeken om een prejudiciële beslissing.

- 22 Tot slot wijst de verwijzende rechter erop dat alle gestelde vragen nagenoeg letterlijk overeenstemmen met de vragen in het verzoek om een prejudiciële beslissing in zaak C- 100/21. Bovendien valt de eerste vraag in het verzoek om een prejudiciële beslissing in zaak C- 276/20 samen met de vijfde en zesde vraag van de onderhavige prejudiciële verwijzing, zodat mogelijkerwijze een voeging en gemeenschappelijke beslechting van de procedures in aanmerking zou kunnen komen. De prejudiciële verwijzingen in de zaken C- 663/19 en C- 138/20, waarin vergelijkbare vragen werden voorgelegd, zijn doorgehaald in het register van het Hof omdat deze zijn beëindigd.

WERKDOCUMENT